

У КИЄВІ ВІДКРИЛИ ПАМ'ЯТНИК ЛІДЕРУ КРАЙОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИ В КРИМУ І КОНСУЛУ УНР ПАВЛУ ГОРЯНСЬКОМУ

→ 2

«РУССКІЙ МІР – ДАР БОЖИЙ»: РЕЛІГІЯ НА СЛУЖБІ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В КРИМУ

→ 4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА

№ 18
2022

літературно-художня, публіцистична

«...ХЛОПЦІ НЕ ЗРЕКЛИСЯ СВОЇХ ПЕРЕКОНАНЬ НАВІТЬ У В'ЯЗНИЦІ», – ЛЕВІЗА ДЖЕЛЯЛОВА

НАГОЛОС

21 вересня «Верховний суд Криму» виніс вирок кримськотатарському політику та активісту, першому заступнику голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріману Джелилау і братам Азізу та Асану Ахтемовим, призначивши їм на трьох 45 років ув'язнення та сотні тисяч рублів штрафу. Українські правозахисники переконані, що справи абсолютно сфабриковані, а вирок – безпідставний. Крім того, вирок Наріману Джелилау варто розцінювати як помсту за участь у Кримській платформі.

Ірина ІВАНЧЕНКО

Джуржина ув'язненого першого заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу Нарімана Джелила Левіза Джелилова під час пресконференції у Києві сказала, що вирок був для них очевидним, адже «суд» не отримав жодного реального доказу провини кримчан у підриві газопроводу, який їм інкримінували. Вона також розповіла, що ув'язнені та свідки давали показання під тиском і тортурами, що «суд» також проігнорував.

«Незважаючи на це, хлопці не зреклися своїх переконань навіть у в'язниці. Наріман сподівається, що їх та інших політв'язнів звільнять разом із Кримом», – додала Левіза Джелилова.

Справу Нарімана Джелила сфабрикувала ФСБ, каже його адвокат Микола Полозов, бо чоловік був представником Меджлісу, дотримувався активної позиції навіть в умовах окупації і не боявся брати участь у Кримській платформі. Тому справа ґрунтується лише на брехливих доказах та легендах ФСБ із засекреченими свідками.

Голова Центру прав людини ZMINA Тетяна Печончик зауважила, що ці засекречені свідки під час розгляду справи не могли відповісти на уточнювальні запитання, що були пов'язані із перевіркою їхніх свідчень, а «судді» їм відчайдушно допомагали: на одному із таких допитів було знято 80% запитань від сторони захисту.

Правозахисниця вважає, що «колегія суддів» не могла бути неупередженою, оскільки незаконних «суддів» Віктора Зінко-

ва та Сергія Погребняка розшукують українські правоохоронці за статтю про «державну зраду», а інший «суддя» Олексій Козирев прибув на Кримський півострів з Росії. Відомо, що двоє із трьох цих «суддів» раніше судили іншого політв'язня – заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтема Чийгоза.

«Нарімана Джелила переслідують через те, що він є одним із лідерів Меджлісу кримськотатарського народу, а також через те, що він брав участь у Кримській платформі у Києві. А Асан Ахтемов був громадянським журналістом, і це могло стати додатковим важелем у фальсифікації справи саме проти нього і його брата. Оскільки ми давно спостерігаємо тенденцію, коли громадянських журналістів включають у системно фабриковані кримінальні справи, як це,

наприклад, постійно відбувається з журналістами «Кримської солідарності», – заявила Тетяна Печончик.

Голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров переконаний, що за сфабрикованими справами стоїть конкретна мета – розчавити кримськотатарський народ: «Задля цього вони обирають найкращих синів – уже більше 135 засуджених Росією людей, більшість з яких – кримські татари. Ці репресії триватимуть, бо окупанти не знають інших механізмів, щоб змусити людей мовчати. Вирок завершиться зі звільненням Криму, тому наше головне завдання – звільнити півострів».

Сторона захисту планує оскаржити вирок незаконного «суду» в апеляційній інстанції.

Втім, дружина Нарімана Джелила Левіза вважає, що не варто очікувати правосуддя у цій

справі. Вона каже, що міжнародна та українська спільноти мають через тиск на Росію домогтися звільнення політв'язнів.

Учасники заходу, зокрема президент Українського ПЕН, письменник, амбасадор кампанії за звільнення Нарімана Джелила Андрій Курков та поет, перекладач і літературознавець, амбасадор кампанії за звільнення Асана Ахтемова Остап Сливинський, також вважають, що постійна публічна увага до політв'язнів може допомогти звільнити людей.

«Наразі треба голосніше говорити про незаконно ув'язнених, адже на тлі війни люди швидко забувають про сфабриковані справи проти кримських татар, активістів, інакомислячих», – додав Курков.

Правозахисники також просять людей писати пости у соціальних мережах зі згадками про політв'язнів, а також писати їм листи у в'язницю, аби вони розуміли, що українці пам'ятають про них та будуть боротися за їхнє звільнення.

Захід відбувся в рамках програми авторів-амбасадорів на підтримку українських в'язнів Криму #SolidarityWords, яку організовують Український ПЕН та ZMINA. У межах кампанії відомі письменники та журналісти в Україні та за кордоном виступили на захист 15 журналістів – українських громадян, які перебувають у в'язницях чи під домашнім арештом у Росії та тимчасово окупованому Криму з політичних мотивів. Серед ув'язнених – 11 кримськотатарських громадянських журналістів. Також журналістом у минулому є перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Наріман Джелила.

У КИЄВІ ВІДКРИЛИ ПАМ'ЯТНИК ЛІДЕРУ КРАЙОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИ В КРИМУ І КОНСУЛУ УНР ПАВЛУ ГОРЯНСЬКОМУ

ПАМ'ЯТЬ

1 жовтня 2022 року в Державному історико-меморіальному Лук'янівському заповіднику в Києві відкрили встановлений з ініціативи і на кошти переважно кримських українців пам'ятник на могилі лідера Крайової української ради в Криму в 1919-1920 роках, консула УНР у Криму, літератора, педагога, фахівця бібліотечної справи, науковця Павла Горянського (1878-1935). Організатор заходу – Крайова рада українців Криму (КРУК).

В урочистостях на честь відкриття пам'ятника взяли участь представники громадськості Криму та духовенства Православної церкви України, представники державних центральних органів влади України, Представництва Президента в Автономній Республіці Крим і Меджлісу кримськотатарського народу.

На місці поховання встановлено майже двометрову кам'яну плиту, на якій розташовано інформацію про небіжчика, зображення Криму, прапора, а також герба УНР, права консула якої в Криму мав Павло Горянський. Поруч встановлено новий надгробок на похованні двох жінок, що становить один комплекс із могилою Павла Горянського. Місце пам'яті облаштовано за проектом скульптора, члена Національної спілки художників України Володимира Кореня.

Освячення пам'ятника Павлу Горянському та короткий чин панахиди – літію звершив вікарій Київської єпархії Православної церкви України, намісник Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, архієпископ Вишгородський Агапіт. Його участь у заході стала черговим символічним підтвердженням уваги священноначалля ПЦУ до проблем кримських українців.

«Відкриття й освячення пам'ятника Павлу Горянському – це знакова подія для громади кримських українців, яка є другою за чисельністю в Криму і перетворена окупантами на одну з двох найбільш дискримінованих етнічних спільнот на Кримському півострові», – переконаний

Вікарій Київської єпархії ПЦУ, намісник Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, архієпископ Вишгородський Агапіт освячує пам'ятник.

Голова оргкомітету зі встановлення пам'ятника Павлу Горянському, представник Крайової ради українців Криму Андрій Іванець під час заходу.

голова оргкомітету зі встановлення пам'ятника на могилі П. Горянського, представник КРУК Андрій Іванець. Він наголосив, що належне вшанування пам'яті лідера українців Криму в 1919-1920 рр. в умовах сучасної російсько-української війни є частиною спротиву намірам росії знищити українську ідентичність, нагадуванням про важливий досвід самоорганізації української громади Криму понад століття тому та свідченням твердої віри у перемогу України. За словами Андрія Іванця, встановлення пам'ятника Павлу Горянському є також проявом

солідарності українців під час війни.

Заходи до Дня захисту прав української громади Криму з ініціативи Таврійської гуманітарної платформи з 2018 р. щорічно проводилися біля могили П. Горянського, яка мала занедбаний вигляд. У 2020 р. почав працювати організаційний комітет зі встановлення пам'ятника на місці поховання П. Горянського, який тоді ж налагодив співпрацю зі скульптором Володимиром Коренем – автором надгробків видатному досліднику Голодомору Джеймсу Мейсу та голо-

ві виконкому Києва Валентину Згурському.

За інформацією Андрія Іванця, кошти для цієї справи надали понад 30 благодійників, більшість з яких є представниками української громади Криму. Голова оргкомітету зі встановлення пам'ятника зачитав на заході імена благодійників (за винятком тих, хто перебуває на окупованій території АР Крим і м. Севастополя) і висловив щирі вдячності кожному з них. Найбільші внески зробили ветеран АТО, підприємець, член КРУК Артем Артюхов, ексчлен Національної ради України з питань телеба-

За інформацією Андрія Іванця, кошти для цієї справи надали понад 30 благодійників, більшість з яких є представниками української громади Криму. Голова оргкомітету зі встановлення пам'ятника зачитав на заході імена благодійників (за винятком тих, хто перебуває на окупованій території АР Крим і м. Севастополя) і висловив щирі вдячності кожному з них. Загалом було зібрано і витрачено 800 доларів та 97 660 гривень.

чення і радіомовлення України, борець ЗСУ Сергій Костинський, Чорноморська телерадіокомпанія, підприємець і волонтер родом із Севастополя Михайло Джамаль, ексзаступник Постійного Представника Президента в АРК, комендант Майдану в 2014 році Богдан Дубас. Загалом було зібрано і витрачено 800 доларів та 97 660 гривень. Скульптор В. Корень шляхетно передав оргкомітету зі встановлення пам'ятника велику частину гонорару на популяризацію імені П. Горянського.

У своєму виступі завідувачка відділу охорони та збереження пам'яток Державного історико-меморіального Лук'янівського заповідника Оксана Борисюк зазначила, що чула від відвідувачів заповідника багато обіцянок, які, на жаль, не завжди втілюються у життя, тоді як активісти української громади Криму реалізували важливу справу облаштування поховання Павла Горянського і перетворили його на місце пам'яті, де тепер регулярно відбуваються публічні заходи.

«Скільки б Крим не був окупований у своїй історії, – він завжди повертався до своєї матері, з якою зв'язаний вузьким перешийком суші, як дитя – пуповиною. Вшановуючи пам'ять українця Павла Горянського, маємо продовжити його справу, не тільки звільнивши Крим, а неодмінно повернувши Україну в Крим», – зазначив представник КРУК Сергій Ковальський. Він переконаний, що центральні органи державної влади мають повернутися до українців Криму обличчям як до своїх провідників у господарюванні в Криму, щоб у результаті спільної роботи відбудувати саме український Крим, забезпечити права корінних народів України та національних меншин. Сергій Ковальський зачитав заяву КРУК до Президен-

та України з оцінкою поточної ситуації та закликом невідкладно розпочати процес створення військово-цивільної адміністрації АР Крим і м. Севастополя, яка має відпрацювати всі питання життєдіяльності Криму в перші хвилини його звільнення та мінімум середньострокові програми: економічні, інфраструктурні, культурологічні, гуманітарні, безпекові та забезпечити першочергові необхідні ресурси для їх виконання.

Перший заступник голови Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України, голова ОУН Богдан Червак підкреслив: «Безумовно, ЗСУ звільнять Крим від московської нечисті, а кримська земля стане невід'ємною частиною соборної Української держави, будівничим якої був славний пам'яті Павло Горянський». Він нагадав, що у 1941 році в маршрутах похідних груп ОУН в Україні також був Крим. Тоді ніхто не сумнівався, що Крим – українська земля, а отже, там має відродитися Українська держава. Адже ще за УНР у Криму відновлювалися інститути державності, а біля їхніх витоків стояв великий український патріот – Павло Горянський. Історичну тяглість українці відчували тоді, таку ж тяглість відчуваємо сьогодні ми. Вкрай невірним є твердження, що сьогодні не на часі відкривати пам'ятники нашим героям. Навпаки, це вкрай актуально, адже московія, яка розв'язала війну проти України, домагається, щоб у нас не було своїх героїв і власної історичної пам'яті, наголосив Богдан Червак.

Заступник Постійного Представника Президента України в АР Крим Денис Чистіков заявив про символічність відродження могили П. Горянського у военний час, а також про те, що відзначення таких видатних осіб є ключовим кроком до відновлення історичної справедливості та пам'яті про видатних українців Криму. У представництві ведеться робота щодо реінтеграційних процесів деокупованих територій, а також опрацьовується пакет законодавчих змін у рамках діяльності внутрішнього виміру Кримської платформи. Денис Чистіков підкреслив, що вже презентовано законопроекти, які спростять процедуру отримання освітніх послуг для мешканців ТОТ, сприятимуть ефективному розслідуванню скоєних у Криму злочинів, дозволять повною мірою запрацювати закону, який захищає права осіб, щодо яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей.

Ведучий заходу нагадав про співпрацю між Крайовою українською радою в Криму та крим-

Символічним завершенням заходу стало спільне урочисте погашення його учасниками сувенірного конверта спеціальним штемпелем «Козацька пошта».

Фото на згадку біля могили П. Горянського.

ськотатарськими органами національного самоврядування у 1919 р., про яку відомо з листів Павла Горянського. Голова Меджлісу кримськотатарського народу, президент Світового конгресу кримських татар Рефат Чубаров закликав українців і кримських татар до єднання у боротьбі з російським агресором. Лідер кримськотатарського народу у зверненні до активістів української громади Криму наголосив, що навіть якщо є розбіжності в деяких питаннях, то їх треба вирішувати шляхом діалогу, адже нам разом повертатися до Криму.

Завідувач відділу Українського інституту національної пам'яті Ігор Каретников наголосив на ролі відомих українців у творенні та захисті Української держави.

«Відкриття пам'ятника зараз, у час повномасштабної війни з росією, – це справжнє диво, яке надихає, окрилює та наглядно доводить: якщо цей народ буде

і відкриває пам'ятники у часи війни, то його точно не зламати і не перемогти», – переконаний політичний радник Світового конгресу українців Тиміш Мартиненко-Кушляньський. У виступі він як киянин висловив задоволення зростанням у столиці України символічної присутності Криму – майже місяць тому на її мапі з'явилася вулиця кримськотатарського просвітника Ісмаїла Гаспринського, тепер належно облаштовано місце пам'яті лідера української громади півострова часів УНР. Це посилює роль Києва як центру всіх українських земель. Тиміш Мартиненко-Кушляньський наголосив, що Україна не має права повернутись до Криму в тій же якості, в якій вона була до 2014 року. Крим потребує якісних сучасних українських і кримськотатарських інституцій, необхідно практично наново конструювати символічне поле півострова, яке наразі засновано на радянському та російському імперському нарративі.

Голова Ради ветеранів КРУК Сергій Вікарчук розповів, що частина ветеранів долучилася до створення пам'ятника Павлу Горянському фінансовими внесками. Він також розповів, що тисячі кримчан продовжують захищати Україну в лавах ЗСУ та платити найвищу ціну за свободу й територіальну цілісність Батьківщини. За підрахунками Ради ветеранів, уже 61 кримчанин-захисник України загинув під час російсько-української війни, одного з них було вбито колаборантом на тимчасово окупованій території. Є двоє зниклих безвісти, але маємо надію їх розшукати. «Ми ніколи не забуваємо наших Героїв. Де б я не опинився, – завжди буду вас звеличувати», – сказав Сергій Вікарчук.

Керівник «Козацької пошти», дизайнер, художник і видавець Андрій Пилух зі Львова на прохання оргкомітету зі створення пам'ятника виготовив художній конверт із зображенням Павла Горянського та його біографією,

Довідка. Павло Ієрофійович (Єрофійович) Горянський (1878-1935) – громадсько-політичний діяч, літератор, педагог, журналіст, публіцист, фахівець бібліотечної справи, історик книги, бібліограф. Народився 27 січня у родині священика в с. Кримки Звенигородського повіту Київщини (тепер Шполянський район Черкаської області). Середню освіту здобув у Богуславі та Києві, Вищу – в Тарту (Естонія). На початку ХХ ст. дебютував як літератор перекладами. У 1903 р. працював у журналі «Киевская Старина», який був провідним українознавчим органом Наддніпряни. Вчителював у Катеринославі, Умані, Ялті, брав участь в українському громадському і культурному житті. У 1910 р. в уманській газеті «Голос Провинції» створив рубрику «Україніка». У 1914 р. переїхав до Ялти, де у 1917 р. взяв участь в організації Ялтинської громади українців (пізніше Громади українців Південного берега Криму) та очолив її. У 1919 р. в Севастополі на з'їзді українських організацій Криму був обраний головою Малої Ради (Виконавчого комітету) Крайової української ради в Криму. Отримав доручення від Надзвичайної дипломатичної місії УНР на Кавказі захищати права кримських українців на правах консула. У середині 1920-х рр. переїхав з Ялти до Києва і почав працювати у Всенародній бібліотеці України (тепер НБУ імені В. Вернадського). На початку 1930-х рр. під час чистки був звільнений як «буржуазний націоналіст». Помер 10 січня 1935 р. у Києві.

тематичну «власну марку» (державна марка з купоном із зображенням пам'ятника) і спеціальний штемпель. Символічним завершенням заходу стало спільне урочисте погашення його учасниками сувенірного конверта спеціальним штемпелем. Один із погашених конвертів з підписами людей, причетних до створення пам'ятника українському діячеві, передано до музею Лук'янівського заповідника. А. Пилух, відомий багатолітнім пропагуванням українського культурного та історичного спадку з допомогою ерінофілістичної та філателістичної продукції, шляхетно передав оргкомітету з відкриття пам'ятника 3 тис. гривень на популяризацію імені П. Горянського.

Прес-служба
Крайової ради українців Криму

«РУССКІЙ МІР – ДАР БОЖИЙ»: РЕЛІГІЯ НА СЛУЖБІ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В КРИМУ

РЕЛІГІЯ

Продовження

За місяць, 28 лютого 2014 року, коли російські спецпризначенці захоплювали будівлі органів влади, військові та інфраструктурні об'єкти в Криму, МДБ ухвалила звернення щодо ситуації на півострові, висловивши тривогу та стурбованість у зв'язку з «щораз більшою напруженістю в нашому спільному кримському домі», який «охопила протестна хвиля».

Сергій КОНАШЕВИЧ

Звернення погодили всі особи, згадані вище, крім о. Ієремії Макіяна та Михайла Капустіна. «Ми засуджуємо протистояння та ворожнечу між мешканцями різних регіонів України та Криму, представниками різних національних меншин і віросповідань та закликаємо владу утриматися від будь-яких кроків, які могли б бути витлумачені як спрямовані на поділ нас за релігійною, мовною, національною, регіональною або іншою ознакою. В умовах важкого випробування ми маємо запобігти різноманітним спробам поділу нашого суспільства, зберегти територіальну цілісність нашої держави. Ми впевнені в тому, що події початку 2014 року назавжди стануть сумною історією України. І нам необхідно докласти всіх зусиль, щоб не допустити повторення такої трагедії у майбутньому», – йшлося у тексті.

Напередодні, 27 лютого 2014 року, в день початку гострої фази окупації Криму РФ, архієпископ Сімферопольський і Кримський УПЦ КП Климент та співкоординатор руху «Євромайдан-Крим» Андрій Щекун від імені представників української громади півострова підписали заяву, в якій йшлося про стурбованість членів українських ГО Криму та духовництва Кримської єпархії УПЦ КП ситуацією на півострові. «Сьогодні, як ніколи, ми відчуваємо небезпеку миру та спокою в Україні з боку сепаратистських сил на теренах Криму. Йдуть прямі погрози українцям, що проживають в автономії, тим, хто підтримує Євромайдан, незалежно від національності. Мешканці Криму в паніці, бо вулицями ходять озброєні бандформування, а дії частини де-

ОБРАЩЕНИЕ

членов Межконфессионального совета Крыма «Мир - дар Божий» о ситуации в Крыму

Мы, члены Межконфессионального совета Крыма «Мир - дар Божий», в этот сложный для всех нас период, когда протестная волна охватила и наш полуостров, выражаем свою тревогу и озабоченность в связи с нарастающей напряженностью в нашем общем крымском доме, а также возносим свои искренние молитвы Нашему Господу, чтобы Он даровал всем нам мир, согласие и взаимопонимание.

На протяжении многих веков наш многонациональный и поликонфессиональный Крым всегда отличался тем, что все населявшие его народы находили разумный компромисс при решении самых сложных вопросов. В этой связи выражаем твердую уверенность в том, что и в нынешней общественно-политической ситуации мы, церкви и религиозные организации, органы государственной власти и местного самоуправления, а также политические партии и общественные объединения граждан, приложим максимум усилий для сохранения гражданского мира в Крыму.

Мы осуждаем противостояние и вражду между жителями разных регионов Украины и Крыма, представителями различных национальных меньшинств и вероисповеданий и призываем власти воздержаться от любых шагов, которые могли бы быть истолкованы как направленные на разделение нас по религиозному, языковому, национальному, региональному или другому признаку.

В условиях тяжелого испытания мы должны предотвратить всевозможные попытки разделения нашего общества, сохранить территориальную целостность нашего государства.

Мы уверены в том, что события начала 2014 года навсегда станут печальной историей Украины. И нам необходимо приложить все усилия, чтобы не допустить повторения такой трагедии в будущем.

Мы молимся, чтобы Господь освободил наши сердца от всех искушений ко злу и оберегал наше Отечество во имя будущих поколений.

По поручению и согласованию с членами Межконфессионального совета «Мир – дар Божий»
Сопредседатель Межконфессионального совета «Мир – дар Божий»
Митрополит Симферопольский и Крымский ЛАЗАРЬ

Обращение согласовали

Муфтий мусульман Крыма - хаджи Эмиралли Аблаев

Почетный председатель Духовного правления Крымских караимов Украины – Эль Давид Моисеевич

Члены совета
Настоятель Симферопольского храма Армянской Апостольской церкви отец Хачатур.

Епископ Объединения церквей Евангельских христиан-баптистов Крыма – Юхимец Вениамин Иванович.

Старший пастор Церкви Адвентистов Седьмого Дня в АР Крым – Поправкин Дмитрий Николаевич.

Пастор Крымского округа Немецкой Евангелическо-Лютеранской Церкви Украины – Маркус Гьоринг.

Председатель иудейской общины прогрессивного иудаизма, координатор общины Крыма – Гендин Анатолий Исаакович.

Епископ-Помощник Одесско-Симферопольский Яцек Пыль ОМИ

Звернення МДБ щодо ситуації на півострові від 28 лютого 2014 року

путатів автономії провокують громадянську війну», – йшлося в документі.

Підписанти зазначили, що «безвідповідальні політики» поставили Крим на межу міжнаціонального конфлікту та провокували збройне зіткнення між Україною і РФ. На думку громадських і духовних діячів, «тільки злагоджені кроки державної влади України та світової спільноти здатні запобігти діям розпалювачів жорстокого громадянського протистояння та кривавого збройного міждержавного протистояння». Автори звернення

закликали владу і світ не допустити війни і кровопролиття в Криму, захистити всіх громадян України на півострові та негайно вжити заходів для гарантування миру, спокою та безпеки кримчан. У зверненні також містилося прохання до держав-гарантів територіальної цілісності та безпеки України вжити відповідно до Будапештського меморандуму заходів для запобігання іноземному втручання у внутрішні справи України. ООН, ОБСЄ, ЄС і Раду Європи просили вплинути на позицію РФ щодо неприпустимості провокування се-

паратизму в регіонах України. Додатково всіх тверезо мислячих кримчан закликали не піддаватися на провокації антидержавних сил.

Раніше, 25 лютого, архієпископ Климент під час брифінгу у Штабі національного спротиву в Сімферополі оголосив звернення про суспільну ситуацію в Україні та загострення політичного протистояння і закликав кримську владу провести круглий стіл заради примирення на півострові, зазначивши, що зі стін ВР АРК виходять заяви, які насичені мовою ворожнечі, сіють ненависть і розбрат. Також він зазначив, що в разі відмови від проведення діалогу всю відповідальність за деструктивні дії буде покладено на керівництво АР Крим і міста Севастополя.

* * *

14 березня 2014 року, напередодні незаконного «референдуму про статус Криму», організованого окупантами, митрополит Сімферопольський і Кримський УПЦ МП Лазарь зустрівся з муфтием Москви, Центрального регіону та Чувашії Альбіром Кргановим та головою Духовного управління мусульман Санкт-Петербурга та Північно-Західного регіону Росії Равілем Панчевим. Крганов розповів про свою взаємодію з ієрархами РПЦ на ниві міжрелігійного діалогу. Митрополит Лазарь, своєю чергою, розповів про конкретні приклади взаємодії з мусульманським духовництвом Криму – зокрема, про спільне з Еміралі Аблаєвим підписання заклику про відродження кафедрального собору УПЦ МП на честь Олександра Невського в Сімферополі, а також про роботу МДБ. «Підсумком зустрічі став закликом до миру, згоди та неприйняття дискримінації за релігійною або національною ознакою», – зазначалося у прес-релізі. Саме у ті дні мусульманські «емісари» з РФ, переважно з Республіки Татарстан, перебували до окупованого Криму, аби переконувати одновірців – кримських татар у тому, як добре їм житиметься «на новій батьківщині».

4 вересня 2014 року в Сімферополі під час чергового засідання МДБ було ухвалено відкрите звернення до світової громадськості, підписанти якого цинічно закликали Генеральну Асамблею ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Парламентську Асамблею Ради Європи, Організацію з питань безпеки та співпраці в Європі та інші міжнародні організації, посольства, лідерів країн і всю світову спільноту зупинити «братовбивчу

4 Вересня 2014 року в Сімферополі під час чергового засідання МДБ було ухвалено відкрите звернення до світової громадськості, підписанти якого цинічно закликали Генеральну Асамблею ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Парламентську Асамблею Ради Європи, Організацію з питань безпеки та співпраці в Європі та інші міжнародні організації, посольства, лідерів країн і всю світову спільноту зупинити «братовбивчу війну на півдні та сході України» – при тому, що РФ тоді терзала лише схід України, створивши на ньому свої «квазіреспубліки», а до російської окупації південних регіонів України лишалося менше, ніж вісім років.

війну на півдні та сході України» – при тому, що РФ тоді терзала лише схід України, створивши на ньому свої «квазіреспубліки», а до російської окупації південних регіонів України лишалося менше, ніж вісім років. Автори звернення закликали народ України «примиритися одне з одним» і «очистити власні серця від всілякої злоби й агресії» – хоча цей закликом доречніше було б адресувати не жертві, а саме агресорові. Підписанти також закликали всіх до посиленої молитви за «встановлення миру в нашій братній Україні». Звернення підписали: митрополит Лазарь, Давид Ель, Хачатур Геворкян, Вениамин Юхимець, Дмитро Поправкин, Анатолій Гендин, голова громади Німецької євангелічно-лютеранської церкви Сімферополя Ельза Герко, настоятель парафії РКЦ в ім'я Успіння Пресвятої Діви Марії у Сімферополі о. Петро Росохацький, секретар МДБ та Сімферопольської і Кримської єпархії УПЦ МП Олександр Якушечкін.

На початку лютого 2015 року МДБ узяла участь у спільному засіданні з представниками комісії Громадської палати РФ з гармонізації міжнаціональних і міжконфесійних відносин за участі представників «громадської палати республіки Крим» та Міжрелігійної ради Росії. У вітанні митрополита Лазаря до учасників заходу, яке зачитував секретар МДБ Олександр Якушечкін, пролунала одна цікава репліка – подяка «голови ради міністрів республіки Крим» Сергію Аксьонову за затвердження пільгової оптової ціни на газ та електрику для всіх релігійних організацій Криму – звісно ж, для

Митрополит Сімферопольський і Кримський УПЦ МП Лазар (Швець) отримує від «глави республіки Крим» Сергія Аксьонова «державну нагороду республіки Крим» – медаль «За звитяжну працю». Сімферополь, 11 липня 2015 р.

тих, хто пройшов «перереєстрацію» за законодавством держави-окупанта. На додачу о. Хачатур Геворкян подякував тому ж персонажеві за оперативні заходи з передання релігійній громаді ВАЦ історичної власності церкви в Євпаторії.

Незабаром, 17 лютого, митрополит Лазар в управлінні Сімферопольської і Кримської єпархії УПЦ МП зустрівся з «муфтієм мусульман Криму» Еміралі Аблаєвим: основним предметом розмови стало рішення щодо винесення на найближче засідання МДБ клопотання про створення на її базі спільної експертної ради або спільноти при кримських «органах влади» з метою впорядкування процесу «реєстрації» релігійних організацій та запобігання діяльності тоталітарних сект і «псевдорелігійних політичних організацій».

11 липня 2015 року митрополит Лазар та муфтії Еміралі Аблаєв отримали від «глави Криму» Сергія Аксьонова «державну нагороду республіки Крим» – медаль «За звитяжну працю». За місяць обидва підписали заяву, спрямовану проти проєкту «Befooz», який прийшов на зміну легендарному фестивалю «KaZантип» і війну якому оголосила скандальна «прокурор республіки Крим» Наталя Поклонська.

У жовтні 2015 року під час «блекауту» – припинення постачання електроенергії до окупованого Криму зусиллями ініціаторів «громадянської блокади» півострова – у кримській «раді міністрів» «глава Криму» Сергій Аксьонов провів зустріч із членами МДБ, участь у якій узяли митрополит Лазар, Еміралі Аблаєв, Давид Тірякі, Олександр Якушечкін, о. Хачатур (Карен Геворкян), Веніамін Юхимець, Едуард Симинюк, Ельза Герко, Анатолій Гендін та священник РКЦ

Муфтії мусульман Криму, голова «Духовного управління мусульман республіки Крим та міста Севастополя» хаджі Еміралі Аблаєв отримує від «глави республіки Крим» Сергія Аксьонова «державну нагороду республіки Крим» – медаль «За звитяжну працю». Сімферополь, 11 липня 2015 р.

о. Ігор Попов; в ухваленому зверненні містився заклик до мешканців окупованого Криму «зберегти та продемонструвати цілому світові нашу єдність, яка підтверджує вибір кримчан, зроблений на референдумі навесні 2014 року».

У жовтні 2015 року під час свого незаконного візиту до Криму президент держави-окупанта Володимир Путін провів неформальну зустріч із представниками національних і громадських об'єднань окупованого півострова, під час якої митрополит Лазар привітав його від імені МДБ та подякував за «неоціненну допомогу» в питанні завершення спорудження кафедрального Олександрівсько-Невського собору в Сімферополі.

* * *

22 березня 2017 року в «адміністрації президента РФ» у Сімферополі під головуванням

заступника повноважного представника президента РФ у Південному федеральному окрузі Анатолія Сафронова за участі представників адміністрації президента РФ, Ради при президенті РФ з міжнародних відносин, «органів державної влади республіки Крим», наукових, громадських та релігійних організацій відбувся семінар-нарада «Про стан міжнародних і міжконфесійних відносин у республіці Крим та заходи щодо їхньої гармонізації». Участь у цьому заході за благословенням митрополита Лазаря взяв секретар МДБ Олександр Якушечкін, який похвалився, що з ініціативи МДБ наприкінці 2016 року «державна рада республіки Крим» внесла зміни до свого «закону» про некомерційні організації у частині зняття заборони на визнання релігійних організацій соціально

орієнтованими, і подякував за це «главі республіки Крим» та «депутатському корпусу державної ради республіки Крим».

Серед іншого, Якушечкін зазначив, що МДБ домоглася повернення понад 100 колишніх культових споруд, абсолютна більшість яких належала «виключно релігійним організаціям, що входять до МДБ»; на підставі цього секретар МДБ зробив висновок, що саме члени цієї організації «протягом минулого десятиліття формували і продовжують формувати релігійну мапу Криму», і запропонував «розробити на державному рівні» програму з надання допомоги «традиційним для Криму» релігійним організаціям у протиправній реставрації та ремонті культових споруд, які є пам'ятками історії та культури. Також Якушечкін додав, що Сімферопольська

Серед іншого, Якушечкін зазначив, що МДБ домоглася повернення понад 100 колишніх культових споруд, абсолютна більшість яких належала «виключно релігійним організаціям, що входять до МДБ»; на підставі цього секретар МДБ зробив висновок, що саме члени цієї організації «протягом минулого десятиліття формували і продовжують формувати релігійну мапу Криму», і запропонував «розробити на державному рівні» програму з надання допомоги «традиційним для Криму» релігійним організаціям у протиправній реставрації та ремонті культових споруд, які є пам'ятками історії та культури. Також Якушечкін додав, що Сімферопольська і Кримська єпархія УПЦ МП намагається орієнтувати кримську молодь таким чином, щоб «духовна історія нашої Вітчизни» стала її надбанням.

і Кримська єпархія УПЦ МП намагається орієнтувати кримську молодь таким чином, щоб «духовна історія нашої Вітчизни» стала її надбанням.

31 жовтня 2017 року «депутат Державної Думи РФ від республіки Крим» Руслан Бальбек під час «робочої зустрічі» з митрополитом Лазарем в управлінні Сімферопольської і Кримської єпархії УПЦ МП передав йому подяку комітету в справах національностей Держдуми РФ за «значний внесок у збереження та зміцнення міжнародного миру та злагоди на півострові».

28 березня 2019 року голова відділу зовнішніх церковних зв'язків РПЦ митрополит Волоколамський Іларіон (Алфеев), нещодавно відправлений «на заслання» до Угорщини через провал на «українському напрямку», подякував митрополиту Лазарю за листа з даними про міжрелігійну співпрацю в окупованому Криму та за «внесок у справу збереження миру та міжнародної злагоди на півострові».

Незважаючи на позицію «за все добре проти всього поганого», МДБ протягом періоду російської окупації Криму виконує роль «департаменту совісті», який обслуговує інтереси влади держави-окупанта та її регіональних маріонеток. Попри удавано розмаїтий склад, який фактично відіграє роль «масовки», МДБ має двох «провідних гравців», добре відомих мешканцям Криму ще з давніх часів і здатних виживати за будь-якої влади та ситуації. Втім, було б дуже цікаво почути та побачити їхню позицію після деокупації Криму.

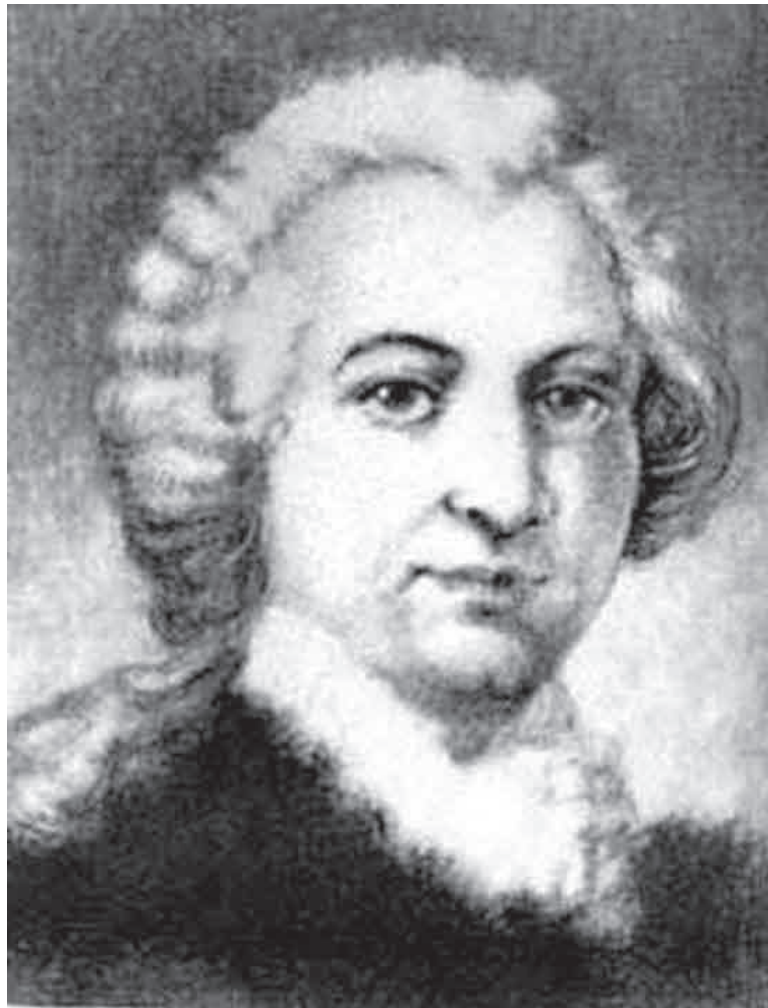

ГРИГОРІЙ ОРЛИК: «ВІЧНА ЛІГА КОЗАКІВ І ТАТАР ОБ'ЄДНУЄ Й РОБИТЬ НЕРОЗРИВНИМИ ІНТЕРЕСИ ОБОХ НАЦІЙ»

З ГЛИБИНИ ВІКІВ

Чи не кожному українцеві відомий міф, який пов'язує Григорія Орлика з назвою французького міста Орлі та однойменного аеропорту, розташованого поблизу. Звісно, нам би хотілося, щоб такий зв'язок був, але місто Орлі відоме з римського часу і походить від латинського слова *Aureliacum*, що означає «вілла Аврелія». Син українського гетьмана Пилипа Орлика і хрещеник Івана Мазепа, генерал-лейтенант армії короля Франції Людовика XV навряд чи колись відвідував це місто. Але в життєписі славетного сина України Григорія Орлика більш ніж достатньо подій, завдяки яким його ім'я назавжди внесене золотими літерами в пантеон видатних діячів людства.

Євген БУКЕТ

Григорій Орлик

Пилип Орлик

ПОЧАТОК ВІЙСЬКОВОЇ КАР'ЄРИ

Будучи старшим сином лідера воєнної «козацької нації», Григорій Орлик, дитинство якого минало в час Великої Північної війни в середовищі видатних полководців того часу, не міг не надихнутися їхнім прикладом. За свідченням самого Григорія, службу під прапорами шведського короля Карла XII він розпочав у 14-річному віці. Воював чотири роки, майже до кінця Великої Північної війни. Після того, як шведи програли війну, пристав на службу гвардійським капітаном до Саксонії, забезпечуючи кореспонденцію саксонського короля з Пилипом Орликом. Але замирення Августа II та Петра I змусило Григорія покинути саксонську службу і продовжити кар'єру в Польщі.

«Я вступив до війська Речі Посполитої в 1726 році як генерал-ад'ютант Великого гетьмана Коронного, який присвоїв мені звання підполковника армії», – згадував Григорій Орлик.

Метою повернення українського гетьманича до Речі Посполитої було, безсумнівно, козацьке питання, адже його патронами стали сили, що підтримували

Пилипа Орлика під час кампанії 1711 року.

СПЕЦОПЕРАЦІЯ З ПОВЕРНЕННЯ КОРОЛЯ НА ТРОН

На нараді 28 жовтня 1729 року клан Потоцьких і французький посол у Варшаві Антуан-Фелікс де Монті вирішують почати реалізацію плану з повернення на польський трон Станіслава Лещинського – тестя французького короля Людовика XV.

Керувати спецоперацією, яка мала стратегічну мету – протидіяти російському впливу в усій Європі, доручили саме Григорію Орлику. Тож він виїхав з Польщі до Франції, де зустрівся зі Станіславом Лещинським та його донькою Марією – королевою Франції. У пізнішому звіті він напише, що представив при французькому дворі «великий меморандум, у якому окреслив зв'язки інтересів Польщі з інтересами турків, татар і козаків та вигоду мати їх в інтересах короля Польщі».

Таємна подорож Лещинського до Варшави через усю Європу – місія, що розпочалася 22 серпня об 11 вечора і завершилася о 23-30 8 вересня 1733 року, була блискуче виконана Г. Орликом, який ще раз довів свої незаперечні здібності й таланти. Це дозво-

лило йому остаточно завоювати собі місце на службі у французького короля.

«Нащадкам буде важко повірити, що принц, віддалений за 400 льє, приїжджає до Варшави у супроводі однієї людини та проголошується королем за п'ятнадцять днів. Ця подія є однією з найвизначніших у історії».

12 вересня 1733 року примас Теодор Потоцький проголосив Станіслава Лещинського новим правителем Речі Посполитої. Але король Станіслав I невдовзі під тиском Росії, Австрії та Саксонії змушений був покинути Варшаву, вдруге не втримавши корону...

«Завжди обраний і завжди скинутий», – так охарактеризував «екзильного» польського короля Станіслава король Пруссії Фрідріх II.

За умовами Віденського миру 1738 року (прелімінарний з 3 жовтня 1735 року) Лещинський був змушений остаточно відмовитися від претензій на польський престол на користь саксонця Августа III.

ГРИГОРІЙ ОРЛИК І КРИМ

Григорій Орлик заповзятю виконував дипломатичні місії на користь Станіслава Лещинсько-

го до Османської імперії (червень 1730, січень 1732, березень 1733, березень 1734), зокрема, здійснив дві поїздки до Кримського ханства (лютий 1732, березень 1734).

Слід розуміти, що батько і син Орлики орієнтувалися на Гадяцьку угоду, яка передбачала входження України у тристоронню формацію. Вони могли зберегти свою вагу, тільки розвиваючи свою «користь» у рамках польського проекту, який у разі успіху передбачав, що «у Польщі не лишиться жодного московита». А головний безпековий чинник Григорій вбачав в угоді козаків з кримськими татарами: «Запорозька армія, на чолі якої стоїть мій батько, завжди й в усі часи була нацією вільною й шукала захист там, де він видавався найбільш вигідним, що вона задовольняється лише збереженням своїх колишніх привілеїв і забезпечує себе від усіх несправедливих претензій угодою, укладеною з татарами. Що, зрештою, ця вічна ліга об'єднує й робить нерозривними інтереси обох націй».

Варто зауважити, що успіхи Григорія на османському напрямку стали можливими завдяки тому, що в 1730 році кримським ханом утретє став

Головний безпековий чинник Григорій вбачав в угоді козаків з кримськими татарами: «Запорозька армія, на чолі якої стоїть мій батько, завжди й в усі часи була нацією вільною й шукала захист там, де він видавався найбільш вигідним, що вона задовольняється лише збереженням своїх колишніх привілеїв і забезпечує себе від усіх несправедливих претензій угодою, укладеною з татарами. Що, зрештою, ця вічна ліга об'єднує й робить нерозривними інтереси обох націй».

Каплан I Герай – друг і союзник Пилипа Орлика. І головною перемогою було звільнення козацького гетьмана з почесного полону в Салоніках, де він перебував на вимогу Росії з 1722 року.

Гетьман-вигнанець Пилип Орлик повернувся до Бендер 22 квітня 1734 року. Проте це визволення було запізним – його нація, запорожці, тільки-но перейшли під протекторат Росії.

Лист запорожцям Пилип Орлик починає з повідомлення про європейську війну, перемоги французького короля та його союзників Іспанії й Сарди-

нії над Австрією – союзницею Росії. Отже, склалася надзвичайно загрозлива для Москви міжнародна ситуація. Тому повернення запорожців під владу Росії Орлик вважав великою помилкою. Гетьман посилався на гіркий історичний досвід, коли царизм знехтував договором із Богданом Хмельницьким від 1654 року, а після поразки Івана Мазепи знищив автономію України, перетворивши її на безправну провінцію імперії. Орлик згадує й про розквартирування царських військ в Україні, запровадження Малоросійської колегії у 1722 році, котра, по суті, здійснювала військовий окупаційний режим в Україні, про загибель десятків тисяч козаків у війні Росії з Персією, а також на будівництві фортець на Каспійському морі, Ладозькому каналі та в Петербурзі у 1721-1725 роках, про розправу Петра I з наказним гетьманом Павлом Полуботком і старшиною у 1724 році тільки за те, що вони зважувалися відстоювати права України...

Але у відповідь на звернення про приєднання до війни на боці Франції Пилип Орлик отримує відмову промосковського кошового Івана Малашевича. Тож гетьманові нічого не залишалося, окрім як через емісарів закликати до боротьби з Росією, а також до вступу у його військо безпосередньо на Правобережжі. Проте призначення ханом у розпал нової російсько-турецької війни Менглі II Герая змусило Григорія Орлика шукати для козацької нації інші комбінації на світовій шахівниці.

П'ЕР-ГРЕГУАР, ГРАФ Д'ОРЛИК ДЕ ЛЯ ЗИСКА

Хрещеник Івана Мазепи, син «голови козацької запорозької нації» Пилипа Орлика, славетний дипломат, розвідник і полководець Григорій Орлик 3 грудня 1747 року одружився за високої згоди короля Франції з Луїзою Елен Ле Брен де Дентевіль, пов'язавши свою долю зі старовинною родиною французької аристократії, й оселився в замку Дентевіль у провінції Шампань.

З нагоди цього шлюбу Григорій зібрав велику кількість документів про давність походження свого роду. Свідчення про шляхетне походження зробили для нього Станіслав Лещинський і духівник королеви Луї Лябішевський. Було складено великий родовід, що містив також сілезійську гілку роду Орликів, яка називалася Орлик де Ля Зиска. Встановивши контакт з цією родиною, Григорій отримав від них кілька додаткових документальних свідчень їхньої спорідненості й відтоді відреконструювався як

Замок Григорія Орлика в Дентевілі

П'ер-Грегуар, граф д'Орлик де Ля Зиска.

На жаль, подружжя Григорія і Луїзи Елен не мало нащадків.

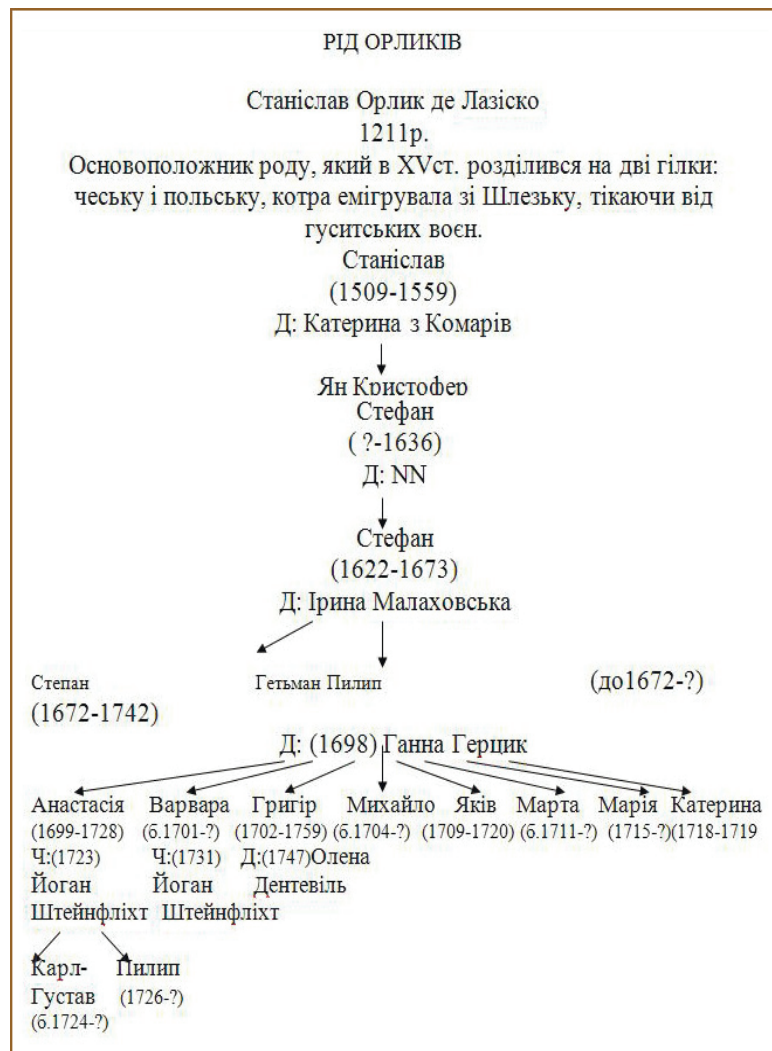
УЧАСТЬ У ВІЙНІ ЗА АВСТРИЙСЬКУ СПАДЩИНУ ТА СЕМИРІЧНІЙ ВІЙНІ

Збереглася характеристика Г. Орлика (1734 рік) від російського посла Неплюєва: «... приблизно тридцяти років, високого зросту, світлий, заструглий; говорить російською, німецькою, французькою, польською, шведською, козацькою і, напевне, знає грецьку і турецьку; стриманий та поважний».

Перший проект створення козацького корпусу в королівській армії з числа тих, хто лишився вірними Пилипу Орлику, Григорій розробив ще в 1735 році. Згідно з «Історичною і військовою хронікою» М. Пінара, 1 січня того року він отримав чин полковника французької армії. Але, як переконливо доводить дослідниця життя і діяльності Г. Орлика Ірина Дмитришин, описана в хроніці військова кар'єра до 1743 року була його «прикриттям» як таємного агента.

За час своєї дипломатичної кар'єри, що тривала до смерті батька в 1742 році, він користувався різними прізвищами та іменами. Ось неповний їхній перелік: капітан шведської гвардії Густав Бартель, капітан швейцарської гвардії Хаг, лікар-француз Ля Мот, Конорієр, капітан з Сасесу, Ернест Брамляк...

А військовиком він став 1744 року, під час війни за австрійську спадщину (1740-1748), отримавши наказ долучитися як польовий ад'ютант кавалерії до армії, яка перебувала тоді у Фландрії. Служив на Рейні, брав участь у захопленні Віссембур-

Родовід Орликів

га, був при Аугенаумі, зимував у Баварії. Воював під Пассенхасеном у квітні 1745 року. У травні приєднався до армії Нижнього Рейну під командуванням князя де Конті, отримавши там звання бригадира (командувача кількох полків).

Напередодні весілля отримав почесну місію – рекрутувати свій власний полк інфантерії і звернувся до Станіслава Лещинського з клопотанням вшанувати в назві полку польську націю. Екскороль був у захваті. Тож полк французької армії «Royal Pologne Infanterie» («Королівська польська піхо-

та») було сформовано 25 грудня 1747 року, проте склався він лише з одного батальйону.

Під час Семирічної війни полк посів 116-те місце під командуванням Григора Орлика. У 1757 році приєднався до армії Нижнього Рейну під командуванням маршала д'Естре для планованого вторгнення в Ганновер. Наприкінці року він зайняв свої зимові квартири в першій лінії французької армії в Целле на річці Аллер.

У наступні два роки успішно виконував бойові завдання під час спільних операцій з австрійською армією. Його було

В одній із найвизначніших битв Семирічної війни – битві під Бергеном 13 квітня 1759 року, в якій військо Віктора-Франсуа де Броллі перемагає 40-тисячну армію принца Фердинанда Брауншвейзького, – Орлик поведився мужньо, але був поранений у шию. Коли трьома днями пізніше де Броллі подав список для нагородження тих, хто особливо відзначився під час битви, ім'я Григорія було згадано на другій позиції. Згодом його навіть зобразили на гравюрі, що змальовувала перемогу. Сьогодні це єдине ідентифіковане зображення Григорія Орлика.

призначено польовим маршалом, у цей час він показав себе як талановитий командувач.

В одній із найвизначніших битв Семирічної війни – битві під Бергеном 13 квітня 1759 року, в якій військо Віктора-Франсуа де Броллі перемагає 40-тисячну армію принца Фердинанда Брауншвейзького, – Орлик поведився мужньо, але був поранений у шию.

Коли трьома днями пізніше де Броллі подав список для нагородження тих, хто особливо відзначився під час битви, ім'я Григорія було згадано на другій позиції. Згодом його навіть зобразили на гравюрі, що змальовувала перемогу. Сьогодні це єдине ідентифіковане зображення Григорія Орлика.

21 квітня 1759 року Орлик отримав звання генерал-лейтенанта армії короля – щабель, який передував безпосередньо рівню Маршала Франції.

Але, на жаль, його поранення призвело до передчасної смерті. Генерал-лейтенант помирає 23 листопада 1759 року. Після смерті командувача 18 січня 1760 року й полк «Royal Pologne Infanterie» було розформовано. Його єдиний батальйон було включено до складу полку «Royal Suédois Infanterie» («Королівська шведська піхота»).

З Григорієм Орликом асоціювали козацьку лицарську націю в Європі середини XVIII століття. Він своїми чеснотами, дипломатичними та військовими талантами домігся визнання та вшанування від трьох королів: короля Франції Людовика XV, який нагородив його Орденом Святого Людовика; короля Швеції Фредерика I, який удостоїв його Ордена Меча. А королева Австро-Угорщини Марія-Терезія вже після смерті Григорія надала жіночий орден Зоряного Хреста його вдові Луїзі Елен Ле Брен де Дентевіль на знак визнання заслуг її чоловіка.

ДОВГОСТРОКОВІ ПЛАНИ КРЕМЛЯ СТОСОВНО КРИМУ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Продовження

Цією доповіддю Султан-Галієв не тільки поінформував Москву про справжній стан справ «радянзації» Криму, але й зняв табу з відкритого обговорення (зокрема й у пресі) проблем «соціалістичного будівництва» та помилок місцевого більшовицького керівництва. Наслідки не змусили себе чекати.

Тетяна БИКОВА, к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

В тогочасних газетах почали друкувати статті (редакторські і від приватних осіб), що «розкривали очі» мешканцям півострова на «окремі» помилки, які були зроблені під час проведення в Криму партійної та радянської роботи. Вони були доволі різні за стилем написання, але майже тотожні за своєю сутністю. Всі статті були присвячені тому, щоб «роз'яснити» кримським «відповідальним товаришам» та мешканцям півострова основні недоліки в їхній роботі й викласти, яким чином наслідки цих «помилко» можуть заважати справі подальшого проникнення радянської ідеології за кордон (переважно до країн Близького Сходу) та справі торжества світової революції.

Найчастіше такі статті розпочиналися з нагадування читачам, що Крим – батьківщина кримських татар та багатьох інших народностей, які в недалекому минулому піддавалися жорстокому пригнобленню з боку царської Російської імперії. Завдяки цьому пригнобленню багато представників татарського народу були змушені емігрувати до Туреччини та інших країн Близького Сходу. Але, як і раніше, вони розглядають Крим як свою родову вітчизну й, мешкаючи за кордоном, про-

КРАСНЫЙ КРЫМ

Орган Губернского Военно-Революционного Комитета и Крымского областного Комитета Российской Коммунистической партии.

Перший номер газети «Красный Крым» («Червоний Крим») фото з Вікіпедії (ДЖЕВІ)

довжують пильно придивлятися до життя півострова. Далі в кожній статті дуже уважно розглядалися події, що відбувалися в той час у Туреччині, де «повсталий робітничий клас виборює собі пролетарську державу»*. Мешканцям Криму роз'яснювали, що вони мають будь-якими засобами сприяти тому, щоб на Сході запанувала «братерська соціалістична співдружність». Водночас читачів попереджали, що в цей «визначний для торжества» більшовицьких ідей час «не дремає» й Антанта, що бажає переманити на свій бік новий турецький уряд Мустафи Кемалю. Адже їй конче потрібно змінити прорадянську орієнтацію Великих національних зборів в Анкарі, бо Туреччина, яка «визволиться з колоніальних кайданів», буде подавати поганий приклад для всіх інших колоніальних народів Сходу.

Потім авторами з сумом визначалося, що зараз кемалістський режим починає схилитися в бік Антанти. Пояснюється це тим, що багато кемалістів, які особисто відвідували Крим, стежать за подіями, що тут відбуваються з розповідями колишніх мешканців півострова, які втекли звідси, і бачать, як «багато помилок» зробила радянська влада в Криму. «Головотяпське проведення основно різко окресленої диктатури пролетаріату... викликали втечу частини туземної інтелігенції, навіть і радикальної, до визволе-

ної братерської кемалістської Туреччини, яку вони подбали поінформувати, як вони розуміли, про дії радянської влади. Наші помилки стали відомі в Туреччині, й Антанта ними вельми вміло оперує. Ми ризикуємо підірвати наш авторитет у Туреччині та на Сході».

Після викладення цього зізнання підкреслювалося, що подібні міркування змушують більшовицьку партію звернути особливу увагу на роботу серед неросійського населення Криму і, насамперед, серед кримських татар. «Без встановлення найтіснішого контакту з татарами... ми не вирішимо цих питань і, зрозуміло, в жодному разі не посилюємо симпатій до нас з боку трудящих Туреччини». Бо тільки таким чином радянська влада зможе зробити Крим «приманкою» для трудящих Туреччини та Сходу, а кожен радянський працівник має у своїй повсякденній роботі пам'ятати, що Крим є «всеросійським вікном до Туреччини та Близького Сходу»¹.

Але слід одразу зауважити, що такі настрої та публікації протягом березня 1921 р. були ще не масовими. Після зняття заборони подібні статті друкувалися з редакційними ремарками «в дискусійному порядку». Тобто одразу зазначалося, що автори висловлюють свою власну точку зору, а редакція не несе жодної відповідальності за такі «крамольні» думки.

Після того, як з центру надійшли нові «цінні вказівки» у вигляді рішень X з'їзду РКП(б) щодо світової революції та національного питання, місцеві партійні працівники схаменулися. І ось уже газета «Червоний Крим» починає друкувати одну за одною статті, присвячені питанням поліпшення роботи серед татарського населення Криму. Так, починаючи з квітня 1921 р. у ній майже щодня з'являлися статті, одна лише назва яких говорить дуже багато щодо їхнього змісту. Наприклад: «Москва та Анкара» (3 квітня), «Про роботу серед татар» (13 квітня), «Революційний рух у Туреччині та національне питання на окраїнах Росії» (15 квітня), «Про що не можна забувати» (20 квітня), «Основне кримське питання» (26 квітня), «Державна форма Криму» (28 квітня), «Ще раз про національне питання Криму» (29 квітня), «До обласної наради татар-комуністів» (8 травня), «Сімферопольська повітова конференція РКП(б) щодо пробудження Близького Сходу» (10 травня), «Доповідь тов. Кірова на обласній конференції татар-комуністів щодо значення Криму» (11 травня), «Національне питання та найближчі завдання радянської влади в Криму» (2 липня), «Кримська республіка та ради» (24 липня), «Татаризація радянського апарату» (4 серпня) та ін.

Цитуючи назви публікацій, ми недаремно звернулися до шпальт

Найчастіше такі статті розпочиналися з нагадування читачам, що Крим – батьківщина кримських татар та багатьох інших народностей, які в недалекому минулому піддавалися жорстокому пригнобленню з боку царської Російської імперії. Завдяки цьому пригнобленню багато представників татарського народу були змушені емігрувати до Туреччини та інших країн Близького Сходу. Але, як і раніше, вони розглядають Крим як свою родову вітчизну й, мешкаючи за кордоном, продовжують пильно придивлятися до життя півострова.

фото з Вікіпедії (ДЖЕВІ)

лише однієї газети – «Червоний Крим». Вона – як орган Кримського обласного комітету РКП(б) та Кримревкому (вищих органів управління півостровом) – віддзеркалювала офіційні погляди більшовицької партії на всі процеси, що відбувалися в Криму. Головною їхньою тенденцією стало намагання широко залучити до радянських органів кримських татар для створення на Кримському півострові ідеальних умов відбудови зразкової республіки. Адже на цю республіку, як на авангард світового пролетарського руху, мали дивитися всі країни-сусідки, стежити за нею та використовувати у власній боротьбі проти місцевих імперіалістів багатий досвід радянського соціалістичного будівництва, який їм продемонструє Крим.

Тобто маємо підстави стверджувати, що курс на світову революцію, начебто офіційно скасований на X з'їзді РКП(б), й після нього ще доволі тривалий час продовжував посідати головне місце в головах та мріях офіційних працівників кримських органів влади.

* Мається на увазі революція в Туреччині на чолі з Мустафою Кемалем.
1 Красный Крым. – 1921. – 30 марта.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

«ЛЮБОВ ДО ВОРОГІВ НЕ ОЗНАЧАЄ ПІДТРИМКИ ЇХНІХ ДІЙ»: БУТТЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ОКУПОВАНОМУ КРИМУ

Російська окупація Кримського півострова понад вісім років тому внесла свої корективи у життя всіх без винятку прошарків суспільства в регіоні. Крім примусового накидання свого громадянства місцевим мешканцям, держава-окупант поширила на загарбану територію те, що в цивілізованому світі зазвичай називають правовим полем, змушуючи як фізичних, так і юридичних осіб вести свою діяльність відповідно до її законодавства. Винятком не стала більшість осередків релігійних організацій, членам яких довелося прийняти нові правила гри, аби не втратити не лише парафіяльне майно та самі громади як такі, а й суттєву складову своєї ідентичності. Відтак у складному становищі опинилися кримські парафії Римо-католицької церкви, яка охоплює близько 1,3 млрд вірян у цілому світі.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідчення про державну реєстрацію КВ № 23715-13555Р від 06.02.2019 р.
Засновники
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець
ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»
Юридична адреса
Видавця:
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Головний редактор
Андрій ШЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:
ФОП Хісамдінов А. Ю.
Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2022 р.: на 6 місяців - 224,64 грн; на рік - 449,28 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс
90269
Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

